Compensatieplan Tongvaren

Dörper Toren

Gemeente Helden

CROONEN ADVISEURS
ruimtelijke vormgeving & ordening

Compensatieplan Tongvaren

Dörper Toren

Gemeente Helden

Datum
23 december 2009

Projectgegevens:
NAT01-JDJ00059-03b

CROONEN ADVISEURS
ruimtelijke vormgeving & ordening
Postbus 435 – 5240 AK Rosmalen
T (073) 523 39 00 – F (073) 523 39 99
E info@croonen.nl – I www.croonenadviseurs.nl

Inhoud

1	**Inleiding**	**1**
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doel	1
2	**Ecologie en verspreiding**	**3**
2.1	Ecologie	3
2.2	Verspreiding	3
2.3	Standplaatsvereisten	3
3	**Compensatie**	**5**
3.1	Voorwaarden compensatie	5
3.2	Compensatieplan	5
4	**Bronnen**	**7**
4.1	Boeken en rapporten	7
4.2	Websites	7

Bijlagen:

1 Compensatie en mitigatie

2 Flora- en faunawet

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aanleiding voor dit compensatieplan vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie Dörper Toren te Helden (Molenstraat 64). De ruimtelijke ontwikkeling bestaat uit de bouw van grondgebonden woningen. Ten behoeve hiervan zal een groot deel van de bestaande bebouwing en beplanting moeten wijken. In dit kader is reeds een quickscan flora en fauna uitgevoerd op de locatie (Croonen Adviseurs, rapport 5 november 2008). Daarbij is in de waterput in het plangebied een Tongvaren aangetroffen. Deze varen is een soort van tabel 2 van de Flora- en faunawet (zie bijlage 2). De waterput zal voor de ruimtelijke ingreep moeten wijken. In de quickscan flora en fauna is derhalve geadviseerd een compensatieplan op te stellen voor de Tongvaren. Compensatie vormt een integraal onderdeel van het projectplan dat als onderbouwing voor de ontheffingsaanvraag wordt opgesteld. De voorliggende rapportage is de uitwerking van het compensatieplan voor de Tongvaren.

1.2 Doel

Dit compensatieplan voorziet in het waarborgen van de instandhoudingsdoelstellingen van de Tongvaren, waardoor een ontheffing verleend kan worden voor de ruimtelijke ontwikkeling op de voormalige Boerenbondlocatie te Helden. Er wordt een voorstel gegeven voor een compensatiegebied met maatregelen om het voortbestaan van de Tongvaren te garanderen. Het compensatiegebied ligt aan de Schenskenweg 43 te Koningslust. De locatie van het compensatiegebied en van het plangebied is weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 1: Plangebied (links) en compensatiegebied (rechts)

2 Ecologie en verspreiding

2.1 Ecologie

De Tongvaren *(Asplenuim scolopendrium)* is een lage, soms middelhoge, 's winters groenblijvende plant die in de zomer rijpe sporen heeft. De gaafrandige, tongvormige bladeren staan in een kring ingeplant op een rechtopstaande wortelstok. Kenmerkend voor de Tongvaren zijn de sori. Dit zijn twee evenwijdige strepen aan de onderkant van het blad, vaak met uitzondering van het onderste deel.

2.2 Verspreiding

De Tongvaren heeft in Nederland een groot verspreidingsgebied, maar is wel een zeldzame soort. Zij groeit hoofdzakelijk op vochtige muren. Van oudsher staat zij bekend om haar voorkomen in oude waterputten. Daarnaast komen Tongvarens voor op muren van grachten en sluizen en sporadisch ook in rioolputten. In Nederland groeit de Tongvaren zelden op de grond. In Limburg komen Tongvarens met name voor op oude stadsmuren, forten, bruggen en op oude schuren van boerderijen.

2.3 Standplaatsvereisten

Muurplanten
De meeste muurplanten hebben een voorkeur voor verticale muren; op schuine en horizontale vlakken worden zij door andere gemeenschappen ingenomen. Muurvegetatie bestaat, behalve uit muurplanten, ook uit veel mossen, korstmossen en ruderale plantensoorten. De hogere planten kunnen zich enkel vestigen in de voegen van de muur en hun vestigingskansen zijn grotendeels afhankelijk van de mortel die gebruikt is, met name de mate waarin deze mortel verweert. Een ander belangrijk aspect van muurvegetatie is de hoeveelheid aanwezig vocht.

Tongvaren
De Tongvaren is in Nederland hoofdzakelijk een muurplant, die de voorkeur geeft aan vochtige groeiplaatsen op muren, in putten en dergelijke. De Tongvaren groeit op schaduwrijke plaatsen. In Nederland zijn maar enkele plaatsen bekend waar de soort op de grond groeit. In de duinstreek groeit zij in bossen onder dicht struweel van duindoorn en in de IJsselmeerpolders komt zij voor langs greppelkanten. In het buitenland groeit de soort vaak in loofbossen op kalkhoudende, stenige gronden.

Figuur 2: Tongvaren (*Asplenuim scolopendrium).*

3 Compensatie

3.1 Voorwaarden compensatie

De Tongvaren is een soort van tabel 2 van de Flora- en faunawet en valt daarmee binnen het middelste beschermingsregime (zie bijlage 2). Bij ruimtelijke ingrepen dienen tabel 2-soorten te worden getoetst aan de gunstige staat van instandhouding. Indien deze gunstige staat van instandhouding in gevaar komt, kan niet alleen worden volstaan met mitigatie, maar dient er gecompenseerd te worden. Aangezien de Tongvaren voor de ruimtelijke ontwikkeling in het projectgebied moet wijken, dient er gecompenseerd te worden.

De voorwaarden waaraan compensatie moet voldoen zijn (LNV, 2003):
- Compensatie moet strikt gerelateerd zijn aan het te compenseren effect.
- Compensatie moet gerealiseerd zijn en moet functioneren op het moment dat de aantasting van het oorspronkelijke gebied plaatsvindt.
- Bij compensatie moet uitgegaan worden van het netwerk van leefgebieden waarin veel soorten in Nederland overleven.
- Een goede planologische en juridische veiligstelling van het compensatiegebied is vereist.

Voor een uitgebreide beschrijving van compensatievoorwaarden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Compensatieplan

De aangetroffen Tongvaren bij de Dörper Toren te Helden zal worden verplaatst naar een perceel aan de Schenskenweg 43 te Koningslust. Dit perceel bestaat uit een weiland met daar omheen enkele berkenbomen en naaldbomen en een ondergroei van enkele groepen ruigtekruiden (figuur 3). Het perceel grenst aan een bosgebied. Gezien de standplaatsvereisten van de Tongvaren dienen er in het compensatiegebied voorzieningen te worden getroffen om de ecologische uitgangspositie voor de soort zo optimaal mogelijk te maken. Hierdoor zal de soort na het verplaatsen op de nieuwe locatie blijven voortbestaan.

Om het voortbestaan van de soort op de nieuwe locatie te waarborgen worden de gemarkeerde delen van de put waar de soort momenteel groeit in zijn geheel uitgenomen. Dit vindt plaats onder begeleiding van een ter zake deskundige. Dit is een ecoloog of iemand die zich actief inzet voor soortenbescherming en is aangesloten bij daarvoor in Nederland bestaande organisaties als VZZ, RAVON, Vlinderstichting en dergelijke. Met ijzeren banden worden de muurdelen vervolgens bij elkaar gehouden en vorstvrij op een beschaduwde plaats opgeslagen. De muurdelen worden aan de achterzijde van grond voorzien, die vochtig gehouden wordt. Op de nieuwe locatie wordt een gat gegraven waarin de oude put in zijn geheel wordt ingeplaatst.

Dit laatste gebeurt eveneens onder begeleiding van een ter zake deskundige.

Hierbij worden de volgende voorwaarden in acht genomen:
- De Tongvaren dient in de put voldoende muurruimte te hebben om zich te kunnen uitbreiden.
- Het nieuwe gat wordt gegraven op een vochtige, schaduwrijke plaats, conform de eisen die de Tongvaren aan een standplaats stelt.
- De vrijkomende mortel wordt verzameld en bewaard, om later hiermee met water een papje te maken om de losse planten handmatig in te metselen.
- De voegen in de muur van de oude put worden plaatselijk niet glad afgewerkt, maar blijven ruw of worden ingekrast.

Doordat de oude put uit een muur van zachte kalkspecie bestaat, wordt een goed substraat gecreëerd voor deze plantensoort en wordt zijn voortbestaan gewaarborgd. Door voorgaande compenserende maatregelen wordt voldaan aan de compensatievoorwaarden, zoals gesteld in paragraaf 3.2.

Figuur 3: Impressie compensatiegebied

4 Bronnen

4.1 Boeken en rapporten

- LNV, Dienst Regelingen (2009). *Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.*
- Croonen Adviseurs (2008). *Quickscan Flora en fauna Dorpertoren te Helden.*
- Ministerie van LNV (2003). *Ondernemen en de Flora- en faunawet.*
- Natuurbalans - Limes Divergens BV / ARCADIS (2009). *Compensatieplan Hazelworm Wolfheze. Een plan voor de compensatie van leefgebied van de hazelworm in het kader van de Flora- en faunawet*.
- Provincie Limburg en DLG (2004). *"Van aardbeivlinder tot zandhagedis". Actieplan bedreigde soorten. Reconstructiegebied Noord- en Midden-Limburg.* Soortenrapport.
- Royal Haskoning (2008). *Compensatieplan Veldspitsmuis Station Emmen-Zuid.*
- Weeda et al. (2003). *Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 1*. KNNV-Uitgeverij Utrecht.

4.2 Websites

- www.bing.com/maps

Bijlage 1

Compensatie en mitigatie

De Flora- en faunawet kent geen compensatieplicht. Toch kan compensatie van negatieve effecten op beschermde soorten noodzakelijk zijn. Wanneer negatieve effecten niet voorkomen kunnen worden, maar het maatschappelijk belang van het plan zo groot is dat effecten gerechtvaardigd kunnen worden, is compensatie een laatste redmiddel om de 'gunstige staat van instandhouding' van beschermde soorten te waarborgen en de staat van instandhouding van streng beschermde soorten niet verder te verslechteren. Naast compensatie moeten negatieve effecten altijd zoveel mogelijk gemitigeerd (verzacht) worden (volgt uit de zorgplicht).

De Habitatrichtlijn vormt het kader waarbinnen de compensatie wordt uitgewerkt. De compensatie moet strikt gerelateerd zijn aan het te compenseren effect. De ecologische functie van een gebied voor een soort (bijvoorbeeld een voortplantingspoel voor streng beschermde amfibieën) die verloren gaat, moet gecompenseerd worden. De ecologische functies van het landschap moeten ononderbroken aanwezig blijven. Dat betekent dat de compensatie gerealiseerd moet zijn en moet functioneren op het moment dat de aantasting van het oorspronkelijke gebied plaats vindt.

Voor de compensatie van effecten op streng beschermde soorten kunnen nauwelijks richtlijnen worden gegeven. Een compensatieplan is maatwerk met betrekking tot de effecten die gecompenseerd moeten worden en de omgeving waarin dat gebeurt. Ecologische expertise is hierbij noodzakelijk. Net als bij de effectvoorspelling moet bij het maken van een compensatieplan uitgegaan worden van het netwerk van kleine leefgebieden waarin veel soorten in Nederland overleven. Dit betekent dat de compensatie van een bepaalde biotoop moet aansluiten bij het bestaande netwerk van leefgebieden en ter versterking daarvan wordt ingezet. Uitbreiding van leefgebieden en kwaliteitsverbetering van bestaande leefgebieden zijn beide vormen van compensatie.

Het opstellen van een compensatieplan kan een lange doorlooptijd hebben. Vooral het verwerven van gronden waar compensatie plaats kan vinden is vaak moeilijk. Ook hier geldt weer: op tijd beginnen voorkomt planvertraging. Het compensatieplan is integraal onderdeel van het uiteindelijke projectplan. Bij het aanvragen van een ontheffing voor de aantasting van beschermde soorten moet het plan ter beoordeling aan het ministerie van LNV voorgelegd worden. Zij verlangt een goede planologische en juridische veiligstelling van het compensatiegebied.

Mitigatie

Mitigerende maatregelen verzachten effecten die niet te voorkomen zijn. Ook effecten waarvoor gecompenseerd wordt, moeten zoveel mogelijk gemitigeerd worden. Bij de aanleg van wegen zijn faunapassages een belangrijke mitigerende maatregel: versnippering van habitats wordt verminderd. Mitigerende maatregelen moeten worden verankerd in het ontwerp, in planningen en in afspraken met uitvoerders.

Bijlage 2
Flora- en faunawet

Hierna volgt een algemene beschrijving van de Flora- en faunawet.

Algemeen Flora- en faunawet
De Flora- en faunawet is op 1 april 2002 in werking getreden. Deze wet regelt de bescherming van planten- en diersoorten. In de Flora- en faunawet zijn EU-richtlijnen voor de bescherming van soorten opgenomen (Habitatrichtijn, Vogelrichtlijn) en het internationale CITES-verdrag voor de handel in bedreigde diersoorten.

Beschermde soorten
Onder de Flora- en faunawet zijn als beschermde soort aangewezen:
- een aantal inheemse plantensoorten;
- alle van nature in Nederland voorkomende zoogdierensoorten (behalve de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis);
- alle van nature op het grondgebied van de Europese Unie voorkomende vogelsoorten;
- alle van nature in Nederland voorkomende amfibieën- en reptielensoorten;
- alle van nature in Nederland voorkomende vissoorten (met uitzondering van soorten in Visserijwet 1963);
- een aantal overige inheemse diersoorten;
- een aantal uitheemse dier- en plantensoorten.

De wet regelt onder meer beheer, schadebestrijding, jacht, handel, bezit en andere menselijke activiteiten die een schadelijk effect kunnen hebben op beschermde soorten.

Doelstelling wet
De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van in het wild levende planten- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'Nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn. Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken. Daarnaast stelt de wet dat ook dieren die geen direct nut opleveren voor de mens van onvervangbare waarde zijn (erkenning van de intrinsieke waarde).

Zorgplicht
In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen. Deze zorgplicht houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen voor flora en fauna mag hebben. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet. In het geval van beschermde planten of dieren geldt de zorgplicht ook als er een ontheffing of vrijstelling is verleend. De zorgplicht voor dieren betekent niet dat er geen dieren mogen worden gedood, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, met zo min mogelijk lijden gepaard gaat.

Verbodsbepalingen
De Flora- en faunawet bevat een aantal verbodsbepalingen om ervoor te zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Deze verbodsbepalingen houden onder andere in dat (beschermde) planten niet geplukt mogen worden. Dieren (beschermd of niet) mogen niet gedood, verwond of gevangen worden. Ook de plaatsen waar dieren verblijven zijn beschermd. Het uitzetten van dieren of planten in de vrije natuur is niet toegestaan, net zo min als het kopen of verkopen van (beschermde) planten of dieren, of producten die van (beschermde) planten of dieren zijn gemaakt.

Beschermde leefomgeving
De Flora- en faunawet maakt het voor provincies mogelijk een bepaalde plek in het landschap aan te wijzen als beschermde leefomgeving. Zo kunnen plaatsen die van groot belang zijn voor het voortbestaan van een planten- of diersoort worden beschermd. Een beschermde leefomgeving kan bijvoorbeeld zijn: een fort of bunker waar vleermuizen overwinteren, een dassenburcht, een plek waar orchideeën groeien of een muur waarop beschermde planten groeien.

Ontheffingen
De Flora- en faunawet beschermt planten- en diersoorten door middel van een groot aantal verbodsbepalingen:
- Verboden handelingen bij beschermde planten en dieren, bijvoorbeeld het verbod op het doden van eekhoorns.
- Verboden en bepalingen voor jacht- en vangmiddelen, bijvoorbeeld het verbod op het bezit van strikken en vallen.

In bepaalde gevallen zijn uitzonderingen mogelijk op deze verboden. Provincies kunnen ontheffing verlenen voor de bestrijding van dieren die schade toebrengen of voor het beheer van de wildstand. In alle overige gevallen kan het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een ontheffing verlenen.
De Dienst Regelingen van LNV verleent in de praktijk de meeste ontheffingen. Dit gebeurt op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet. Deze ontheffingen zijn onder te verdelen in drie categorieën:
- **Ruimtelijke ingrepen**: ontheffingen die nodig zijn vanwege de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van een gebied, bijvoorbeeld de aanleg van woonwijken, wegen of (natuur)terreinen. Deze ontheffingen kunnen ook worden gegeven voor (onderhouds)werkzaamheden.
- **Onderwijs en onderzoek, repopulatie en herintroductie**: in het geval van onderwijs en onderzoek kan bijvoorbeeld ontheffing worden verleend voor het vangen van dieren om DNA af te nemen voor wetenschappelijk onderzoek. Een voorbeeld van repopulatie en herintroductie is het uitzetten van otters in natuurgebieden.

- **Overigen**: deze categorie is zeer ruim. Het kan gaan om ontheffingen van het bezitsverbod of ontheffingen van het gebruik van verboden vangmiddelen.
  Ook ontheffingen voor het gebruik van biologische bestrijders in tuinbouwkassen zijn mogelijk. Als een provincie geen ontheffing kan verlenen voor schade- en overlastbestrijding, verleent de Dienst Regelingen deze soms.

Onder bepaalde voorwaarden is een algemene vrijstelling geregeld van de ontheffingsplicht van de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het onderzoeksgebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden.
- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime.
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime.
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime.

Vogels zijn niet opgenomen in tabel 1 t/m 3. Alle vogels zijn in het broedseizoen gelijk beschermd. De bescherming van vogels is hoofdzakelijk gericht op de bescherming van de nesten. Daarbij wordt wel een onderscheid gemaakt in nesten die jaarrond zijn beschermd (Categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten), nesten die niet jaarrond zijn beschermd (overige vogelsoorten) en nesten die alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen (Categorie 5-vogelsoorten).

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de ontheffingsplicht en is derhalve geen ontheffing nodig.